

ČUVARI

STABILNOSTI

Nekvalitetni krediti

• Većina analitičara je saglasna da nekvalitetni krediti predstavljaju jedan od glavnih uzroka ekonomske stagnacije. Ako oni konstantno rastu, resursi su zaključani u neprofitne sektore čime je spriječen ekonomski rast, što u krajnjoj liniji ugrožava ekonomsku efikasnost privrede zemlje

Problemi nekvalitetnih kredita su u žiži interesovanja regulatora i banaka u većini bankarskih sistema zemalja, nakon finansijske krize. Današnji nivo nekvalitetnih kredita povezan je sa periodom kreditnog buma, kada je kreditni rast bilježio dvocifrene i trocifrene stope i kad su banke imale labave kriterijume za ocjenu kreditnog rizika i lako odobravale kredite i rizičnijim kategorijama klijenata. Visoka izloženost kreditnom riziku iz tog perioda odrazila se na današnji nivo nekvalitenih kredita u pojedinim bankama.

Mnogi analitičari se slažu da je kvalitet aktive, kredita kao njene najvažnije stavke, statistički značajan predviđač nesolventnosti banke. Veliki iznos nekvalitenih kredita u banci može dovesti do njenog stečaja i vodi smanjuju efikasnosti bankarskog sistema. Nagomilavanje nekvalitetnih kredita („non performing loans/ NPL“) u bilansima banaka jedan je od preovlađujućih simptoma bankarskih kriza.

Takođe, većina analitičara je saglasna da nekvalitetni krediti predstavljaju jedan od glavnih uzroka ekonomske stagnacije. Svaki nekvalitetan kredit, odraz je zapravo lošeg stanja klijenata banke i indirektno lošeg stanja u preduzećima. Ako nekvalitetni krediti konstantno rastu, resursi su zaključani u neprofitne sektore čime je spriječen ekonomski rast, što u krajnjoj liniji ugrožava ekonomsku efikasnost privrede zemlje.

Nekvalitetni krediti se smatraju jednim od najvažnijih faktora koji utiču na smanjenje i odustajanje banaka od kreditne aktivnosti. Nemogućnost kreditiranja privrede povlači sekundarne efekte na kvalitet biznisa što obrnuto utiče na bankarske kredite. Kao posljedica loših ekonomskih uslova nivo nekvalitetnih kredita raste. Slab korporativni sektor onemogućava bankama da dalje daju kredite, a sa nedovoljnim kapitalom proizvodni sektor i dalje slabi smanjujući agregatnu tražnju i ponovo pogoršava uslove pozajmljivanja i pravi još više nekvalitetnih kredita.

Nivo nenaplativih kredita u ukupnim kreditima banke rezultat je, prije svega, upravljanja kreditnim rizikom. Kvalitet upravljanja rizikom zavisi od kvaliteta menadžmenta banke, ali i od sklonosti riziku tog istog menadžmenta. Kao posljedica lošeg upravljanja ovim rizikom, u uslovima visokih nekvalitenih kredita u svom portfoliju, banka je prinuđena da vodi brigu o unutrašnjoj konsolidaciji kako bi povećala kvalitet

aktive prije nego da odobrava kredite. Visok nivo nekvalitenih kredita zahtijeva od banaka da povećaju rezervacije za kreditne gubitke što smanjuje bankarske prihode i izvore za nova kreditiranja i utiče na njen finansijski rezultat. Takođe, banka je najčešće primorana da se rekapitalizuje kao bi „pokrila“ narasle rizike poslovanja. Pri najčešće, visokim operativnim troško-

Piše: mr Tanja Radunović

vima banke, sve ovo poskupljuje poslovanje banke, što se, u krajnjem, prenosi na korisnika bankarskih usluga - klijenta u vidu viših kamatnih stopa na kredite.

U rješavanju problema nekvalitetnih kredita banke se opredjeljuju ili za refinansiranja klijenata, i reprogramme njihovih kredita, ili za prodaje loših djelova kreditnog portfolija čime smanjuju nivo izloženosti kreditnom riziku, smanjuju potrebne rezervacije, i stvaraju zdravije osnove za dalje poslovanje. Upravo to se i događa u većini bankarskih praksi danas, kako bi se pomoglo privredama i bankarskim sistemima u oporavku.

Za lakše upravljanje kreditnim rizikom od velike je pomoći bankama i regulatoru statistika Registra kreditnih zaduženja. Značaj ove institucije je u tome što omogućava bankama da se bolje informišu prilikom odobravanja novih kredita. Time se unaprijeđuje procjena banke o riziku klijenta, povećava efikasnost poslovanja banke i smanjuje trošak koji bi nastao kada bi banke imale manje informacija o bonitetu svojih klijenata. Za regulatora ova statistika daje bitne podatke o nivou

nekvalitenih kredita (po nosiocima, djelatnostima itd), koji su od koristi kreatorima ekonomske politike.

Nivo nenaplativih kredita u bankarskom sistemu jedne zemlje između ostalog utiče i na sam kreditni rejting jedne zemlje koji stvara sliku o njenom investicionom ambijentu.

Uporedivost podataka o nekvalitenim kreditima po zemljama je otežana jer sve zemlje ne koriste istu definiciju za izračunavanje nekvalitnih kredita. U zavisnosti od zemlje do zemlje kao kriterijumi se koriste: kašnjenje u plaćanju obaveza, ali i usklađenost novčanih tokova dužnika, finansijske performanse preduzeća, kvalitet obezbjeđenja. U praksi, većina zemalja primjenjuje klasifikaciju potraživanja u skladu sa MRS1, čija primjena podrazumijeva procjenu ostvarenih kreditnih gubitaka na osnovu istorijskih dana u kašnjenja u izmirivanju obaveza bez uzimanja u obzir analize finansijskog stanja klijenta. Po toj metodologiji, nenaplativi krediti su oni koji kasne preko 90 dana. U zemljama kod kojih se za procjenu rizika i klasifikaciju aktive osim dana kašnjenja uzima i finansijsko stanje zajmoprimca, vrši se procjena ne samo ostvarenih, nego i potencijalnih gubitaka. U tom slučaju, krediti se klasifikuju po kategorijama (A - dobri, B - sa posebnom napomenom, C - substandardni, D - sumnjivi i E - gubitak), dok pod nekvalitenim kreditima podrazumijevamo sve kredite klasifikovane u C, D i E po bilo kom od ova dva osnova. Shodno Odluci o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom Centralne banke Crne Gore, pod nekvalitetnom aktivom smatraju se stavke aktive koje su klasifikovane u kategoriju C1 i niže, pri čemu se kriterijumi za klasifikaciju zasnivaju na analizi pokazatelja: profitabilnosti i ekonomičnosti, likvidnosti, kapitalizovanosti i zaduženosti, novčanim tokovima u prethodnom i budućem periodu i drugim relevantnim pokazateljima. Prema posljednjim raspoloživim podacima, učešće nekvalitenih u ukupnim kreditima, po zemljama regiona, iznosilo je: u Srbiji 17,1%, BiH 9,6%, Albaniji 14,4%, Hrvatskoj 11%, dok je učešće nekvalitenih kredita korporativnog sektora iznosilo 18%, Kosovo 6,2%. Kod nas su na kraju marta 2011. godine iznosili 23,2%.

Autorka je šefica Odjeljenja za analizu sistema u Sektoru kontrole banaka Centralne banke Crne Gore